

**А. І. Войтовська,**

**А. А. Кравченко**

## **Нормативно-правові аспекти соціального захисту**

### **жінок-військовослужбовців**

Соціальним захистом військовослужбовців займаються військові психологи, юристи, спеціалісти військово-медичних установ. Проте стройові командири, керівники будь-якого рангу також мають забезпечувати соціальну захищеність підпорядкованим їм військово-службовцям і їхнім сім'ям.

Військовослужбовці є суб'єктами військових трудових правовідносин, які перебувають під захистом держави, мають усю повноту прав та свобод громадян України з урахуванням особливостей, що визначаються Конституцією України, законами України з військових питань, військовими статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами. Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни, забезпечуються відповідно до законів України «Про Збройні Сили України», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей» та іншими законами.

Питання правового статусу військовослужбовців-жінок, досліджувались А. Добровольським, Ю. Мігачовим, М. Артамоновим та іншими. Особливості проходження жінками військової служби певною мірою розглядалися О.Дяченко, Н.Дубчак.

Серед жінок-військовослужбовців у лавах Збройних Сил України майже 1,5 тисячі офіцерів та близько 14,5 тисяч сержантів і солдатів військової служби за контрактом. Сьогодні у Збройних Силах України активно впроваджується державна гендерна політика. Поза сумнівом, дотримання рівних прав та свобод військовослужбовців як громадян суверенної і демократичної держави є

найважливішим завданням в системі управлінської діяльності керівництва Міністерства оборони України та Генерального штабу.

Особливістю сьогодення є те, що жінками-військовослужбовцями опановуються бойові спеціальності, на перший погляд не властиві жінкам: льотчик, штурман, моряк, десантник, кулеметник, гранатометник, стрілець, планшетист, оператор та інші. Вони також реалізують себе в службі і на традиційно «жіночих» військових посадах юристів, медиків, зв'язківців, політологів, психологів, культурологів, фінансистів, перекладачів. Варто зазначити, що на даний час фаховий рівень жінок-військовослужбовців розподіляється таким чином: технічну освіту мають 41%, гуманітарну – 23%, економічну – 16% [1].

З метою недопущення та швидкого реагування на порушення прав жінок-військовослужбовців вивчається ефективність роботи керівного складу військ з організації розгляду звернень та проведення особистого прийому громадян (відповідно до вимог наказу Міністра оборони України від 03 грудня 2005 року № 722) [5].

Побачивши багатьох жінок на «нулях» у справі, ніхто з побратимів уже не відправить їх варити борщ, адже стало очевидним: українки готові і спроможні захищати Україну нарівні з чоловіками. Водночас законодавство, яке регламентує їхню службу, потребує ще багатьох змін. Наприклад, згідно зі статтею 43 «Положення про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців» без згоди жінки-військовослужбовця її не направляють у відрядження в разі наявності в неї дітей віком до 14 років. А згідно зі статтею 269 Статуту внутрішньої служби ЗС України жінки призначаються до складу добового наряду тільки на визначені позиції, а також на чергування лише за спеціальністю. Непоодинокими є випадки, коли військовослужбовці чоловік і жінка обіймають однакові посади в одному підрозділі, однак службу в добовому наряді несуть по-різному. Мабуть, через це деякі командири неохоче беруть жінок у свої частини.

З метою єдиного застосування законодавства, Управління правового забезпечення Генерального штабу Збройних Сил України надаються роз'яснення підстав та порядку звільнення від виконання службових обов'язків військовослужбовців-жінок у зв'язку з хворобою дитини, яка на підставі медичного висновку потребує стороннього догляду.

Згідно з пунктом 5 статті 11 Закону України від 20.12.91 № 2011 «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (з відповідними змінами), військовослужбовці-жінки користуються всіма пільгами, передбаченими законодавством з питань соціального захисту жінок, охорони материнства і дитинства [5].

Статтею 64 Основ законодавства України про охорону здоров'я від встановлено, що при неможливості госпіталізації або відсутності показань до стаціонарного лікування хворої дитини, мати або інший член сім'ї, який доглядає дитину, може звільнитися від роботи з виплатою допомоги з фондів соціального страхування у встановленому порядку.

Статтею 35 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням», визначені страхові випадки, умови надання допомоги по тимчасовій непрацездатності (зокрема, у зв'язку з необхідністю догляду за хворою дитиною), та тривалість її виплати.

Частиною 8 статті 10 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» передбачено, що військовослужбовцям, крім військовослужбовців строкової військової служби, додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки та соціальні відпустки надаються відповідно до Закону України «Про відпустки». Інші додаткові відпустки надаються їм на підставах та в порядку, визначених відповідними законами України. Слід зазначити, що військовослужбовці не є застрахованими особами відповідно до Закону, витрати на їх матеріальне і соціальне забезпечення здійснюється за рахунок державного бюджету.

Таким чином, військовослужбовець-жінка має право на отримання грошового забезпечення за час звільнення її від виконання службових обов'язків у зв'язку з доглядом за хворою дитиною, протягом якого дитина (за висновком лікаря) потребує догляду, але не більше як за 14 календарних днів. А якщо дитина потребує стаціонарного лікування – за весь час перебування її в стаціонарі разом з хворою дитиною.

Основним завдання соціальної роботи з військовослужбовцями, що несуть службу за контрактом – соціальне і юридичне консультування з усіх питань, пов'язаних з їх правами та можливостями до і після звільнення, правами членів їх сімей, захист їхніх інтересів перед командуванням частини, вищими інстанціями, органами місцевої влади [2]. У разі порушення таких прав офіцер, який здійснює соціальну роботу, направляє інформацію про це в порядку підлеглості і сприяє відновленню прав. У його обов'язки входить роз'яснення військовослужбовцям та членам їх сімей нормативної бази вирішення конфліктних ситуацій, надання допомоги в обігу в інстанції, компетентні вирішити конфлікт.

Важливу роль відіграє соціально-педагогічна допомога дітям військовослужбовців, проведення педагогічної корекції з метою ліквідації труднощів у навчанні, усунення виховних дефектів, соціальної реадаптації дітей і підлітків, які мають проблеми. Чималий виховний потенціал має система дитячих військово-спортивних таборів, клубів і гуртків, що допомагає відродити у підлітків уявлення про високий соціальний статус військової служби, повагу до праці батьків.

Одна з функцій соціальної роботи в Збройних Силах – забезпечення сприятливих соціально-побутових та соціально-екологічних умов для військовослужбовців. Поліпшення умов праці та побуту військовослужбовців, усунення антропогенного забруднення навколишнього середовища, безсумнівно, буде сприяти підвищенню працездатності військовослужбовців і їх здібностей до соціального функціонування.

Важливі функції соціальної роботи – розвиток соціальних комунікацій, ліквідація міжособистісної напруженості, конфліктів, згуртування військових колективів (особливо в закритих військових містечках, гарнізонах, надовго відірваних від сім'ї, суспільства). З цією метою застосовуються конфліктологічні процедури, технології посередництва, методи групової терапії у вигляді бесід, ігор тощо, тренінги спілкування і навчання комунікативним навичкам, виявлення психологічної сумісності або несумісності індивідів для комплектування найбільш життєздатних або стабільних колективів [4]. Отже, і жінки-військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби) мають право на дану додаткову соціальну відпустку.

Україна входить до числа держав з найвищою кількістю військовослужбовців-жінок. Тому б здавалося, що для жінок в армії мають бути створені найсприятливіші умови. Але на сьогодні існуючі проблеми жінок у Збройних Силах України, порівняно з арміями інших держав, знаходяться зовсім на іншому рівні. Основною проблемою проходження служби військовослужбовцями-жінками є проблема правового врегулювання військовослужбових відносин за участі жінок, оскільки їх служба регулюється не тільки військовим законодавством, а й іншими галузями права. Для вирішення даної проблеми необхідно систематизувати, конкретизувати, змінити чи доповнити існуючі норми, що регулюють дані відносини шляхом прийняття єдиного закону або окремого розділу про правовий статус жінок-військовослужбовців.

#### Список використаних джерел:

1. Липский И. А. Военно-социальная работа на уровне человека // Армия и общество. – 1998. – № 1. – С. 84-95.
2. Лукашевич М. П., Мигович І. І. Теорія і методи соціальної роботи: навч. Посібник. Навч. посіб. К.: МАУП, 2003. – 168 с
3. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві – К. : Центр навч. літератури, 2008. – 336 с.

4. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.

5. ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». (ВВР), 1992, № 15, ст.190.